

"Mevcudatın her biri kendine mahsus bir dille Hâlıkının vahdâniyetine ve Sâniinin rububiyetine dair mânevî sözlerini fehmetmektir." Sekizinci emri izah eder misiniz?

Mahlûkat, esas olarak, Allah'ın varlığını göstermekte, esmasına ayna olmakta, O'nun manevî cemalini, yani esmasının ve sıfatlarının güzel tecellilerini sergilemektedirler. Bunun yanında, bir de O'nun birliğini göstermeleri söz konusudur. Bu da mahlûkatın birbirleriyle olan yardımlaşmalarıyla, kâinatın **"farklı mamuller veren tek bir fabrika gibi çalışması"** ve bu farklı mahsullerin birçok yönden de birbirlerine benzemeleri ile kendini gösterir.

Bir canlının bütün hususiyetlerini çekirdeğinde, tohumunda, yumurtasında, nutfesinde yerleştirmek ve onları **"Fettah"** ismiyle açarak hârika mahlûklar çıkarmak, Allah'a mahsus bir sanat ve rabbanî bir fiildir. Bunlardan birini kim yapıyorsa tümünün sahibi ve sâni de odur. Çekirdeği açarak ağaç haline getiren kim ise, yumurtayı açıp tavus yaratan, nutfeden insan çıkaran da O'dur.

Her canlıya bir çift göz verilmesi ve bunların da o canlının yüzüne simetrik olarak yerleştirilmesi ayrı bir sanattır. İnsanla diğer hayvanlara bu noktadan nazar ettiğimizde **"Bir canlıya göz takan kim ise, bütün gözleri yaratan da O'dur."** hükmüne varırız.

Canlılarla kâinat arasındaki münasebet de vahdaniyete ayrı bir delildir. Ağacın bir tek yaprağını düşünelim. O yaprak dala, dal ağaca, ağaç toprağa bağlıdır. Toprakla serili yerküremiz Güneş etrafında dönmektedir. O halde, bir yaprak kimin eseri ise bütün Güneş sistemi de O'nun mülkü ve O'nun eseridir.

Üstad'ın şu ifadeleri hârika bir vahdaniyet dersidir:

"Sivrisinek gözünü halk eyliyendir mutlaka, Güneşi hem kehkeşi halk eylemiş. Pirenin midasını tanzim edendir mutlaka, manzume-i şemsiyyeyi nazmeylemiş. Gözde rü'yet, midede hem ihtiyacı dercedendir mutlaka, sema gözüne ziya sürmesi çekmiş, zemin yüzüne gıda sofrası sermiş."(1)

Ayrıca herşeyin çıkardığı sesin bile bir tesbih ve mana yüklü olduğu şu ifadelerden anlaşılabilir:

"Dinle, havadaki demdeme, kuşlardaki civcive, yağmurdaki zemzeme, denizdeki gamgama, ra'dlardaki rakraka, taşlardaki tıktıka birer mânidar nevaz."

"Terennümât-ı hava, naarât-ı ra'diye, nağamât-ı emvac, birer zikr-i azamet. Yağmurun hezecâtı, kuşların seceâtı birer tesbih-i rahmet, hakikate bir mecaz."

"Eşyada olan asvat birer savt-ı vücuttur; ben de varım derler. O kâinat-ı sâkit birden söze başlıyor: "Bizi câmid zannetme, ey insan-ı boşboğaz!"(2)

Dipnotlar:

(1) bk. [Sözler, Lemeât.](#)

(2) bk. [age.](#)